

ŠIROK DALEK

Výber najlepších
cestopisov

B RIS

FILAN

**ŠIROKO
ĐALEKO**

BORIS FILAN

**ŠIROKO
DALEKO**

Výber najlepších cestopisov

slovart

Text © Boris Filan 2019

Cover © Milk 2019

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2019

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť nijakou formou reprodukováaná, kopírovaná alebo rozmnožovaná bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Existuje nekonečný počet miest, kam sa dá ísť.
Problém je, kde zostať.

OBSAH

Par Avion	11
Mapári	13
Raňajky v New Yorku	15
Psycho	16
Apoštol.....	17
Hollywood.....	19
Venice Beach... ..	20
Počul som hrať Gretzkého	22
Prvá tieseň	25
Zlý biely a dobrý čierny.....	27
Druhý polčas	28
Tretí polčas	29
Durian.....	30
Pánubohu za chrbtom	32
Misijná stanica.....	33
Misionári	35
Páter kovboj.....	37
Skromne pyšný páter	38
Hovoriace kamene	39
Páter Vojenčiak.....	40
Zbohom a vitaj.....	42
Zberateľ úsmevov	43
Nobelova cena za maľbu	44
Matný lesk striebra	45
Smutní a veselí.....	46
Pes a drogy	47
Rudkovia	48
Lovec snov.....	49
Ako v rozprávke	53
Pieseň piesní.....	54
Porotca umeleckého dojmu	55
Milanko.....	56
Fuj, to je krásne!.....	58
Moje srdce pochovajte na Curacau	59

Prosím si niečo silné	60
Deň stvorený na rybačku.....	61
Cesta	62
Polievkové nebo.....	64
Milanko, masáž!.....	65
Čierni anjeli	68
... a čierni klauni.....	69
Michael Jackson.....	72
Edo.....	75
Superjednotka.....	80
Poklad	81
Prvá láska.....	83
Trh s vtákmi	84
Glóbus	86
Palácové múzeum	88
Kapusta	89
Studená vlna.....	90
Chrám tisíc Budhov	93
Profesor Tatay	95
Mŕtve more	96
Šalom	97
Babička.....	99
Kaktus pochodowy	99
Múr nárekov.....	101
Betlehem	102
Jericho	103
Mesto miest.....	104
Via Dolorosa	106
Štart	108
Slnko	111
Sunce udarilo.....	111
Change.....	114
Teleskopická ruka	115
Baby... baby... babylon.....	118
Prejav k vtákom.....	118
Bomba kšeft	119
Haluza.....	120

Hatatitla	121
Top models.....	122
Správa z výletu.....	124
Rijksmuseum.....	126
Amazonka v oku	128
Pútnik.....	128
Pí pá-pó!.....	129
Preplávať cez cestu	131
lonely planet.....	133
Dievča žaba	134
Havino na večeru.....	136
Svätý Hugo.....	139
Had vo fľaši	141
Legenda Ďuribáči	144
Pán Byt.....	146
Vzbura vecí.....	148
Pán Domáci.....	150
Mak od Ou Kíf	152
Yellow Water.....	154
Jumping Crocodiles.....	154
Čudná rieka.....	156
Mačupiču? Ha!	158
Nemcove gulôčky	160
Brána.....	161
Veľkňaz.....	164
Výšková	167
Good food.....	170
Na Nazce maľované	172
Pozvánka bohom	173
Riadna býkovina.....	174
Môj Jesus.....	175
Cementerio de Chauchilla	177
Vráť sa do hrobu.....	178
Tajná superarmáda	180
Živý černochoch	182
Prvé dejstvo	185
„Decká, nedeľný obéd!“	187

Roztrhané kura z dvora.....	188
Fontána pre Zuzanu 2	189
Africká lyžica	192
Africká čistiareň.....	193
Autoreverz	193
Africká benzínka.....	194
Africké rukavice.....	194
Ako nám ich zobrali	195
Ako som sa bál aj nebál	196
Najúžasnejší živočích	199
Tajomný obrad vítania slnka.....	200
Prijal nás Cherif.....	202
Supervizitka	205
Svadba Cherifovej dcéry	205
Srdce na dlani.....	206
Mlčanie medúz	208
Pánbožkova kravička.....	212
Zárodok votrelca	215
Malý veľký herec.....	218
Ako sme sa neutopili	220
Tellovo jablčko	223
Chladivá kniha	224
George Chaloupka.....	224
Dvakrát George a raz Negeorge	225
Na ceste so starým Walesanom	227
Uluru, čiže Ayers Rock.....	229
Svitanie.....	230
Lúčenie.....	233
Dievča z Ria	234
Maestro	235
Fernanda.....	236
Paľo zo São Paulo.....	237
Hodina človečiny.....	239
Chcú ma zabiť.....	240
Pehavý anjel.....	243
Zásnuby.....	244
Lopejský kameň	246

Normálne by bolo, keby sa ľudia vzrušovali pri štarte lietadla alebo pri pristávaní, to je najriskantnejšia fáza letu. Ale nie, najviac sa vyhecujeme, keď sa konečne pohnú tie gumené pásy, čo privádzajú batožinu. Cítim, ako to v ľuďoch hrkne ako v starých hodinách, teraz alebo nikdy. Dovtedy sme tam stáli vynervovaní, v ruke lístok od batožiny ako žreb riskantnej lotérie. Nikto si nikdy nie je stopercentne istý, že dostane svoj kufor alebo tašku; poznáte tie historiky o batožine, ktorá namiesto na Sliach letela do New Yorku alebo, čo je oveľa nebezpečnejšie, naopak. Najprv stojím bokom a zabávam sa na tom, ako sa ľudia trasú za svojou batožinou, a potom, aj keď viem, že moje kufre idú vždy posledné, sa začnem klepať tiež. Žiadna sranda, v kufri máme to, čo by sme si zobrali na pustý ostrov alebo keby horel dom, a darčeky. Čudujem sa, že cestujúci ešte pohľadmi neprepálili tú gumenú plentu, spoza ktorej batožina prichádza. Raz sa za ňu musím pozrieť, bude tam niečo záhadné, operačná sála alebo mučiareň tajných služieb. Všimnite si niekedy, ako tá hrdá batožina, ktorú sme podávali, vychádza úplne zdecimovaná, ako keby ju vzadu vypočúvalo gestapo. Kufre sa vytackajú, opreté jeden o druhý ako tí bulharskí partizáni v parčíku pri Dunaji; plecniaky ležia na pohyblivom páse bolestivo skrútené ako po kopanci do brucha a tašky majú v boku preliačinu ako po rane ťažkou pästou. A všetka batožina je taká vystrašená a vyplašená, že mi je hneď jasné – vyzradila všetko, čo vedela. Ale nemusí sa báť, vopred sme jej odpustili. Keď niekto zazrie v otvore svoj kufor, najprv nechce ve-

riť vlastným očiam, potom sa začne nedočkavo predierať davom ako víťaz lotérie, ktorý sa pretláča k pódiu, aby si prevzal hlavnú cenu. Šťastlivci, ktorí sa dočkali, si odvážajú batožinu na vozíčkoch ako vysilených účastníkov úspešnej hladovky. Každý sa pritom ľahučko usmieva, akosi nám skrásnejú od spokojnosti oči. Tolko radosť, tolko šťastia. Minule som si na letisku povedal, ako je to fajn, že ešte nie sme celkom vyšumení. A ak je kufor na letisku dostatočným impulzom k takému výronu citov, tak sa môžeme ľahko naučiť byť šťastní každý deň.

Malý dodatok: Pravdupovediac, raz sa mi vďaka Zolimu Borosovi podarilo na letisku nazrieť za tú tajomnú plentú. Bola za ňou bambusová klietka a v nej malinký slon, chlpatý ako kocúrik. Okolo klietky ležalo tridsaťštyri mačiek a ten sloník ich hladkal ružovým chobotom. Ak neveríte, spýtajte sa Zoliho.

MAPÁRI

Na základnej škole sme boli s Paľom Hammelom triedni *mapári*. Pred hodinou zemepisu sme museli čakať pred zemepisným kabinetom. Veľa chlapcov nosilo do školy tenisky, ale my s Palim sme mali kockované papuče na zapínanie. V tých sa dalo po chodbách pohybovať ležérnym kľzavým spôsobom, niečo medzi korčuľovaním a bežkami. Profesor Tatay bol vysoký, predčasne holohlavý, trochu prihrbený. Nosil staršie obleky, výzgavé kožené topánky a hodinky s retiazkou vo vrecku vesty. Zo zborovne prišiel navoňaný cigaretovým dymom. A tváril sa, akoby bol niečím veľmi príjemne sklamaný. Odomkol kabinet, povedal: „Mŕtve more,“ a vpustil nás do *mapárne*. Miestnosť vedľa zemepisného kabinetu vyzerala ako povala po veľkom praní, keď sa suší posteľná bielizeň. Lenže namiesto plachiet a návliečok tu ticho viseli mapy celého sveta. Ich podklad tvorilo staré zažltnuté plátno, na ktorom boli mapy nalepené. Na hornom a dolnom okraji boli vystužené tmavými drevenými lištami. Horná mala uprostred špagát na zavesenie mapy a na okrajoch trochu vyčnievala. Mapa sa dala niesť po chodbe na pleciah ako zver ulovená v africkom safari.

Mapáreň bola nasiaknutá muzeálnym zápachom naftalínu, zoschnutého gleja a niečím neznámym, dráždivým. Máp bolo veľa, viseli zavesené vedľa seba, niektoré dosť vysoko, takže sa zvesovali drevenou tyčou, ktorá mala na konci malý dvojzubec. V miestnosti vládlo béžové prítmie. Cez medzery medzi mapami občas prenikli šikmé lúče slnka, v kto-

rých sa zviditeľnili malé vesmíry z poletujúceho prachu. Z Paliho som chvíľami videl iba nohy od kolien, okolo mňa sa vlnili neznáme krajiny videné z bočnej vtáčej perspektívy. Prešmykoval som sa medzi Áziou a Južnou Amerikou, popri krajinách s hornatými srdcami, s belasým plášťom veľkých oceánov. Bolo až závratné pohybovať sa v energetických zábleskoch Zeme. Čas sa v zlomkoch sekundy spomaľoval a zrýchľoval a ja som preskakoval od Škandinávie k talianskej čižme, ktorá kopala do Sicílie, po pravej ruke som mal Kóreu a Japonsko s kalužou Tichého oceánu. Bol to neskutočný, ostro strihaný prelet časopriestorovým tunelom ako na konci filmu *2001: Vesmírna Odysea*. „Kde si, Borisi?“ spýtal sa odkiaľsi Pali a ja som zašepkal: „Plávam sa po Egejskom mori.“ Rád som tú chvíľu hľadania a zvešievania predlžoval. Nebolo to niečo mimoriadne dôležité, ale predsa len, veď bez nás by nemohla prebehnúť hodina. Nájdenie, zvesenie a dodanie mapy si vyžadovalo istú nenáročnú schopnosť bez veľkého rizika. Jediná pasca bola, keď *mapári* z inej triedy mapu natrhli, nikto si to nevšimol a vám prischol ten natrhnutý kontinent alebo krajina. To sa nedalo nikomu vysvetliť a ani sa to nevysvetľovalo.

„Už bola natrhnutá? Nehovor? Tak to máte smolu.“ Nestávalo sa to tak zriedka, ako by sa mohlo zdať. Mapy boli staré, presušené, polámané. Raz-dva sa niečo odlepilo, oddrapilo, odviazalo. Najmä ak sme si museli s Amerikou na pleciah vybojovať cestu cez nepriateľské územie cudzej triedy. Tam občas naozaj k natrhnutiu mapy prišlo. Nakoniec sme s Palim pre poškodený Sovietsky zväz ako *mapári* skončili. Napriek všetkému som to mal rád. S Palim bolo senzačné byť dvojjička. Spolu nájsť mapu, vyložiť si ju na plecia a v papučkách sa klzavým krokom pohybovať po tmavočervených kachličkách na chodbe. Boli sme ako pohyblivé kino. Diváci žiaci stáli na mieste a my sme im všetkým na plátne premietali púšťovú Afriku, hornatú Áziu alebo strakatú Európu. Okrem pohody s Palim to malo ešte jednu veľkú výhodu.

Pamätajte si, *mapár* sa už nikdy vo svete nestratí.

RAŇAJKY V NEW YORKU

Už cestovateľ Július Satinský si všimol, že Slováci začínajú svoj pobyt v Spojených štátoch raňajkami. V New Yorku som sa ubytoval v malom neútulnom hoteli, ktorého majiteľ sľuboval k izbe kráľovské raňajky. Spomenul som si na Vlastu Buriana, ktorý si v takej situácii objednal plnené labutie krky. Až na izbe som si uvedomil, že celý personál sú Indovia a v krajine, kde sa umiera od hladu, môžu mať o raňajkách veľmi skromné predstavy. Na druhý deň ráno ma ospalý Ind zaviedol dlhou podzemnou chodbou do podozrivej miestnosti bez okien. Zažal neónové svetlo, s úsmevom sa uklonil a zmizol (dúfal som, že do neďalekej kuchynky, kde mi obradne pripraví sľúbené hody). Zatiaľ som si prezeral miestnosť. Bol tam okrúhly stolík s umakartovou doskou, tri stoličky, pri stene bufetový pult ako v mliečnom bare, na ňom niečo pod obrúskom, veľká chladnička, kávovar a dva televízory, z ktorých jeden hral. Je pozoruhodné, že trepezlivosť je v ľudskom tele vždy nepriamo úmerná hladu. Po polhodine sledovania televízneho kvízu som prekliat americké raňajky, indických čašníkov a pustil som sa do sliedenia. Pod obrúskom na stole boli tri druhy čerstvého pečiva: rožok posypaný makom a sezamom, sladký rožok posypaný mandľami a niečo okrúhle plné niečoho a hrozienuk s orechmi. To som zhltol ako prvé a zábrany padli. Vlámal som sa do chladničky, ktorá bola plná údenín, mlieka, džúsov, medu, džemu, masla, vajícok, kečupov a ovocia. Menší z tých dvoch televízorov bola mikrovlnná rúra, za ňou škatuľa s jednorazovým

plastickým príborom a papierové poháriky. Teraz, potešený čašníkovo neprítomnosťou, som si už naozaj pripravil kráľovské raňajky. Len čo som dojedol a všetky zvyšky aj s príborom zahodil do veľkého smetného bubna, priviedol mladý ospalý Ind muža a ženu, ktorí sa rozprávali po maďarsky. Aj Maďari sa usmievali a čakali, kedy sa začne servírovať. Vedel som, že im nesmiem nič povedať. Pripravil by som ich o poučenie, ktoré som získal len za sto dolárov. V cene izby neboli iba raňajky, ale aj skúsenosť: v Amerike je všetko, ale musíš si to vziať sám.

PSYCHO

Dávam vám čestné slovo, že som len jediný raz v živote požiadal niekoho o autogram – pražského komika Jardu Štercla. Mal som vtedy sedem rokov a naviedla ma súdružka pionierska vedúca. O mnoho rokov neskôr som v New Yorku zatúžil po naozajstnej káve. To, čo tam oni varia a pijú ako kávu, je vlažný čaj s mliekom. Spýtajú sa vás, či chcete malú alebo veľkú. Malá je trojdecový papierový pohár tej tekutiny, pije sa slamkou. Tolko som blúznil o našom „presíčku“, až ma Peter zobral do naozaj drahého hotela. V dvojdecovom vínovom pohári s nožičkou mi priniesli nápoj, ktorý chuťovo cudne pripomínal kávu. Ešte som nedopil, keď Peter začal robiť čudné grimasy, žmurkal súčasne obidvoma očami. Myslel som, že ho zmohla dávka kofeínu alebo že zdrháme bez platenia. Omyl, Peter ma iba nenápadne upozorňoval, že k vedľajšiemu stolíku si prisadol slávny americký herec Anthony Perkins. Kedysi som obdivoval jeho vynikajúci výkon v Hitchcockovom filme *Psycho*, vždy mi bol sympatický, ale teraz, keď som konečne privoňal k skutočnej káve, ma jeho prítomnosť rušila. Peter mi pošepkal, že by sme

si mali vypýtať autogram. Nevedel som si predstaviť, čo by som s ním robil, doma sa mi ešte stále povaluje papierik so Šterclovým podpisom. Pozrel som sa bokom a videl som, že ten herec vyložene čaká, kedy ho oslovíme a požiadame. Možno sa mýlim. Ja sa totiž vôbec neviem správať v spoločnosti slávnych ľudí. Bojím sa, že ich urazím nevšímavosťou alebo ich budem otravovať. Nikdy neviem, čo im mám povedať, a nakoniec poviem aj tak dáku banalitu. Bol som z toho Perkinsa taký nervózny, že keby som mal pri sebe pištoľ, tak ho zastrelím. Stačilo iba vystrčiť ukazovák a povedať: „Starký, si mŕtvý!“ a on by sa istotne zvalil ako vo filme. Ale nechal som ho žiť. Bol strašne vychudnutý, nervózny, spod svetra mu trčali lopatky a vyzeral ako stará ženská. Vyžaroval taký nepokoj, že som nechal nedopitú jedinú slušnú kávu, ktorú mi v Amerike uvarili, a odišli sme. Sľúbil som si, že o tom stretnutí radšej nikomu nepoviem.

APOŠTOL

Keď sa čas môjho pobytu v New Yorku naplnil, vybral som sa na opačný koniec USA. Lietadlo do Los Angeles malo dvojhodinové meškanie. Hala letiska bola plná znudených ľudí s tvármi bez výrazu. V zvláštnom kúte sedeli cestujúci prvej triedy a celkom sama v čakárenskom kúte de luxe jedna vypreparovaná blazeovaná dáma. Bola zabalená do takého nádherného a zrejme drahého šálu, že ju v ňom mohli pokojne vystavovať v galérii moderného umenia. Na letisku LaGuardia som stretol ten legendárny pesničkový šál – „všetkých šálov kráľ“. Po hodine kolektívnej nudy vošiel do haly útlý storočný černochoch s bielymi vlasmi. Bol suchý a poskrúcaný ako morský koník na slnku. V rukách žmolil želez-

ničiarsku šiltovku, na sebe mal vyrastený kostolný oblek, ktorého sako si hneď pri vstupe zapol s genialitou božích ľudí o dva gombíky nakrivo. Zrazu sa strhol, prikrčil sa ako lovec v savane, dlaňou si zaclonil zrak, ako keby nás až teraz zbadal. Obzeral si tvár za tvárou a každá sa odvrátila, iba jeden Američan, ktorý vyzeral ako Bulhar, sa usmial a vypreparovaná dáma ho pohľadom odsotila. Staručký černochoch si nasadil čiapku, ústami „trúbil“ pochodovú pesničku a vydal sa pomedzi nás. Nechcel veriť svojim očiam a hneď nám aj povedal prečo: „Ludia, vy ani neviete, akí ste krásni!“ Na oslavu tej krásy zatancoval malý tanček, obdivoval šikovnosť vlastných nôh, zatlieskal im. Muž, ktorý vyzeral ako Bulhar, mu tiež zatlieskal, dáma s nádherným šalom dávala celým telom svetu na vedomie, že sa jej ten človek hnuší.

Černochoch si priložil k uchu skrútenú dlaň a pozorne načúval správam z vesmíru. Boli to dobré správy. Vybral z koša noviny, skrútil ich a spoza letuškinho pultu začal dirigovať neviditeľný orchester. Potom s novinami v ruke pochodoval ako mažoretka. Zrazu zastal pri mužovi, ktorý vyzeral ako Bulhar, a pozrel mu letenku. Vytiahol zo saka aj svoju letenku a začal jej dôrazne vyčítať: „Ty zlý, prečo si taký krutý?“ pýtal sa vážne. Spoločnosť USAir patrila filmovým ateliérom, na letenkách mala farebné obrázky svojich hviezd. Ja som mal Káčera Donalda, môj sused Mimoszemšťana, starý černochoch zubatú papuľu žraloka z *Čelustí*. „Ty zlý, ty zlý!“ opakoval a hrozil mu prstom.

V lietadle nás osud posadil vedľa seba. Staručkého černochoha, muža, ktorý vyzeral ako Bulhar, a mňa. Černochoch nám hneď po štarte povedal, že táto krajina je najbohatší koncentrák na svete. Že Amerika sa onedlho pustí do vojny a po nej bude zemeguľa znova plochá ako doska a poniesie ju na chrbte veľká korytnačka. Že okolo Zeme budú znova krúžiť planéty a Slnko, ale celkom iné. Muž vedľa mňa sa ma lámanou angličtinou spýtal, či si myslím, že

je starý blázon. Spýtal som sa, či on náhodou nie je Bulhar. Strašne sa urazil. Bol to Rumun. Keď som sa po niekoľkých hodinách pozrel cez okienko, videl som v diaľke pod nami niečo úžasné. Ako keby uprostred noci svietil celý Tichý oceán. Tá žiara bola taká zvláštna a rozľahlá, že z nej išiel strach. Videli ju aj moji spolucestujúci.

„Beverly Hills, Malibu, Hollywood,“ odriekal ako modlitbu Rumun.

„Blázinec, väzenie, koncentrák!“ kričal starý černochoch na celé lietadlo.

„Texasky, banány, topánky,“ vzdychal Rumun v orgazme.

„Kurvy, pasáci, buzeranti!“ odpovedal mu černochoch jačavo.

„Svetlo, teplo, chlieb,“ šepkal Rumun dojato.

„Potopa, cholera, síra a plamene!“ prorokoval storočný černochoch.

Pristávali sme v Los Angeles.

HOLLYWOOD

Všetci ma varovali: „Budeš sklamaný. Je to celkom iné, ako si predstavuješ.“ Čudoval som sa, odkiaľ vedia, ako si ja predstavujem Hollywood. Čo to znamená, keď krachuje továreň na sny, poznám dôverne z bratislavskej Koliby. V Hollywoode je vraj každý niečím sklamaný, krásne dievčatá, herci, režiséri. A u nás zasa všetci ostatní, tak čo?

Výsledok vám prezradím vopred – nebol som sklamaný. Hollywood je taký, ako som dúfal. Povedzte si nahlas, len tak pre seba – Hollywood Boulevard, Sunset Boulevard